

1 ואתה הצגה את בני ישראל ויקחו אליה שמן
ויהי ויהי למאור להעלות גר תמיד: באהל מועד מחוץ לפרכת
אשר על העדות יצרך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה
חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל:
אליה את אהרן אחיה ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנולי
אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: ועשית בגדי קדש
לאהרן אחיה לקבוד ולהפארת:
פוסט תורה

2 (ב) ואתה תצוה. לא הזכיר משה
בוה הסדר, מה שאין כן בכל החומש,
שמשעה שנולד משה אין סדר שלא

הזכיר בה. והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת וקללת חכם אפילו על תנאי באה, ונתקיים בזה.
ועוד דזו הפרשה מדברת בטכסיסי כהונה וממשה היתה הכהונה הגדולה לצאת, אלא על ידי שסירב לילך בשליחות המקום
נטלה ממנו ונתנה לאהרן. לכן לא נזכר שמו של משה בפרשה זו מפני עגמת נפשו.

הענין (לפי)

3 וידעת היום והשבת אל לבבך כי יהוה הוא
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד: ושמת
את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוה היום אשר ייטב לך ולבניך
אחריך ולמען תאריך: מים על האדמה אשר יהוה אלהיך נתן
לך כל הימים:

אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרח שמש: לגם שמה מא מכ סליד
רוצח אשר ירצח את רעהו בבל ידעת והוא לא ישנא לו מתמל
שלשום וגם אל אחת מן הערים האלו ותי: את בצר במדבר בארץ
המישר לראובני ואת ראמת בגלעד לגד ואת גולן בבשן למנשי:
וזאת התורה אשר ישם משה לפני בני ישראל: אלה העדות והחקים מה מה
והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים:
בעבר הירדן בנא מול בית פעור בארץ סיחון מלך האמרי אשר
ישב בחשבון אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים:
וירשו את ארצו ואת ארץ עוג מלך הבשן שני מלכי האמרי
אשר בעבר הירדן מזרח שמש: מערער אשר על שפת נחל ארנן
ועד יר שישן הוא חרמון: וכל הערבה עבר הירדן מזרח ועד
ים הערבה תחת אשדת הפסגה:

והקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם שמע ישראל את החקים אה יביע
ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם
ושמתם לעשתם: יהוה אלהינו כרת עמנו ברית בחרב: לא את
אבותינו כרת יהוה את הברית הזאת כי אהנו אנחנו אלה פה היום
כלנו חיים: בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש: אנכי
עמד בין יהוה וביןכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר יהוה
כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר לאמר:
יהוה אלהיך אשר הוצאתך מארץ מצרים מבית עבדים לא

פוסט ואמת

4 ככר נארנו פירוש זה הנואמר נפרק י' מסנהדרין וכבר העירו
הכונים ע"ה על הדוש נאלא נהורה יש בו זרוז על מעשה הנזות והוא אמרו (א) או יבדיל
משה שלש ערים נעבר הירדן וגו' נידוע שאין מועילות שלא יהיה בהן דין ערי נוקלס
עד שיוכדלו השלש האחרות שנארן ישראל אמרו (ב) יודע היה משה רבינו עליו השלום

שאין שלש ערים שנעבר הירדן קולעות עד שיוכדלו
השלש שנא' (ג) שש ערי נוקלס תהיינה ואמנם
הנדיל אלו מפני שאמר הויל ונאה מולו לודי
להיימנה ואל כיונא כזה נחשה רבינו ע"ה נשיג
האמות שלש שנלמנו נכסף להוסף הלי מלות עשה
על כל מעלה ושלמותו (ד) אין לריך לומר שיעשו
נוי שנלמנו נכסס והוזק לרעה וקדמה:

פירוש המשנה
לפי פ' אבוג 33

5 (א) אמר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל
ישראל. על המצות אשר יזכיר בכל הספר מחלח
עשרת הדברות בפרשת ואתחנן.

ונמשכו דברי הפתיחה
הזאת, עד שהשלים בהם בפסוק ושמת את חקיו ואת
מצותיו אשר אנכי מצוה היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו
ולמען תאריך ימים על האדמה אשר היא אלהיך נתן לך כל
הימים (להלן ד מ). או קרא משה אל כל ישראל אשר היו
לפניו ואמר (להלן ה א) שמע ישראל את החקים ואת
המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום, והתחיל בכיאר
התורה עשרת הדברות שישמעו אותם בכיאר מפי המקבל
אותם מפיו של הקב"ה, ואחרי כן הודיעם יחוד השם שמע
ישראל היא אלהינו היא אחד (להלן ו ד), וכל המצות שבספר
הזה.

6 ויקח יהוה אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה
ולשקמה: ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל
תאכל: ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלת ממנו
מות תמות: ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה
לו עזר כנגדו:
מכל תחת השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר אל האשה אף כיי
ב אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן: ותיאמר האשה אל הנחש
ג מפרי עץ הגן נאכל: ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמה אלהים
ד לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו: ויאמר הנחש אל האשה
ה לא מות תמתו: כי ידע אלהים כי ביום אכלתם ממנו ונפקחו
ו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע: ותיאמר האשה כי טוב העץ
למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונתת העץ להשקיל ותיאמר
ו תאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל:

פוסט כנא

7 ויצגנו יהוה לעשות את כל החקים
האלה ליראה את יהוה אלהים לטוב לנו כל הימים לחיבתנו כהיום
הזה: וידקה תהיה לנו כיינשמר לעשות את כל המצוה הזאת
לפני יהוה אלהינו כאשר צונו:

פוסט ואמת

8 (ב) צו את אהרן, איך "צו" אלא לשון ז' ורוז מיד ולדורות.

והקצנה המגיד 33 כ"מ

11

ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה ידבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן הבקר עד הערב: ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרכי אלתי: כי יהיה להם דבר בא אלי ויפסתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו: ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: נבל תכל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כן כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך: עתה שמע בקולי איצחק ויהי אלהים עמך הנה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: והורתה אתה את החקים ואת התורה והודעת להם את הדבר: ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת:

15

מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו נשמים אמר להן צאו והכניסו הנזירי פסחים בשביל שלא ימקו והתפלל ולא ירדו נשמים עג עונה ועמד בתוכה ואמר רבש"ע בניך יטו פניהם עלי שאני ככן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מיכן עד שתרחם על בניך התחילו הנשמים מנטפין אמר לא כך שאלתי אלא נשמי בורות שיחין ומערות ירדו בזעף אמר לא כך שאלתי אלא נשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שעלו ישראל מירושלם לחר הבית מפני הנשמים אמרו לו כשם שנתפלת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להם אמר להן צאו וראו אם נמחית אבן הטועים:

אמר יחזקאל
אנני עבד

12

וירא העם כי בשש משה לקדש מן הקדש ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום ועשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זהו משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה יהיה לו: ויאמר אלהים אהרן פרקו גזמי הזהב אשר באזני גשילם בניכם ויבגמתיכם ויהיאו אלי: ויתפרקו כל העם את גזמי הזהב אשר באזניהם ויהיאו אל אהרן: ויקח מידם ויצר אתו בתרט ועשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהי ישראל אשר העלנו מארץ מצרים: וירא אהרן מגן מונח לפניו ויקרא אהרן ויאמר תג ליהנה מחר:

16

א"ר יודן גיריא הדין חונה המעגל יבר בריה דחוני המעגל הוה סטיך דחרבן בית מוקדשא נפק למורא לגבי פיעליי עד דו חסן נחת מיטרא עאל ליה למערתא *מן יתיב נס ודמך ליה ועבד שקיע בשניתיה שובעין שנין עד דחרב בית מוקדשא ואיתבני זמן תינינות. לסוף שובעין שנין איתער מן שניתיה נפק ליה מן מערתא וחמא עלמא מחלף זויי דהוות כרמי עבידא זייתין זויי דהוות זייתין עבידא זרעו. שאל ליה לכדינתא אמר לון מה קלא בעלמא אמרון ליה ולית את ידך מה קלא בעלמא אמר לון לא. אמרון ליה מאן את אמר לון חוני המעגל. אמרון ליה שמענן דהוה עליל לעזרה והיא כנהרה עאל ואנהרת וקרא על גרמיה בשבוב ה' את שיבת ציון היינו בהלטים:

אמר יחזקאל
היכר

13

כי בשש משה... כי זה משה, אמר ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב וירא העם כי בושש משה, אל תקרי בושש אלא באו שש. בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא (הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה והוא אמר להם מ' יום שלמים, יום זלילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' ביי' בתמוז היה) לסוף מ' יום (ביי' בתמוז) בא טטן (הוא יצר הרע המחטיא את האדם הוא העולה ומסטיין) וערבב את העולם (הראה דמות חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוניא לומר ודאי מת משה שהרי באו כבר שש ולא בא. ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנאמר ויטכימו ממחרת וגו'). אמר להן משה רבכם היכן הוא. אמרו לו עלה למרום, אמר להן באו שש (שקבע להם) ולא השגיחו עליו, מת ולא השגיחו עליו, הראה להן דמות מטתו, והיינו דקאמרי ליה לאהרן כי זה משה האיש.

17

וירא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: המסות הגדלות אשר ראוי עיניך האמת והמפתים הגדלים ההם: ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הנה: ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא יקלו שלמתיכם מעליכם ונעלה לא יבלתה מעל רגלך:

אמר יחזקאל

14

(מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה, בשלושה⁶¹ מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח: בעצם היום הזה בא נח וגו' (בראשית ז יג), במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך⁶² אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבוא וימחה. במצרים נאמר: בעצם היום הזה הוציא ה' (שמות יב נא), לפי שהיו מצריים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם, אמר הקב"ה הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבוא וימחה. אף כאן במיתתו של משה נאמר: בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגזינו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו. אמר הקב"ה הריני מרויסו רחמי היום ורוי⁶³

אמר יחזקאל
היכר